

MINORITETSSPRÅKLIGE ELEVER

Veileder for kvalitet i opplæringen

MELØY
kommune Oppvekst

Utvalg helse og -oppvekst, 17. mars 2021

FORORD

I overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen står det at «skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap». Språket gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet. Det er godt dokumentert at dersom disse får en god språkopplæring i et trygt og godt skolemiljø, vil de ha større sannsynlighet for å gjennomføre hele skoleløpet.

I denne veilederen har vi samlet forskning, lovverk og eksempler fra praksis. Målet med veilederen er å presentere rutiner og retningslinjer på hvordan skolene skal arbeide for å gi minoritetsspråklige elever en god velkomst til skolen og en god, likeverdig og inkluderende språkopplæring med en varig effekt for deres læring.

Ørnes: Februar 2021.

Tarald Sæstad

Kommunalsjef Oppvekst Meløyskolen

Sign.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Bakgrunn	3
Ledelse og organisering i skolen.....	5
Hvem er minoritetsspråklige elever?	7
Ordliste:	8
Rettigheter og verdigrunnlag	10
Føringer i opplæringsloven.....	11
Rutiner for særskilt språkopplæring i Meløyskolen	13
Kartlegging.....	13
Enkeltvedtak.....	14
Rutiner for nyankomne elever i Meløyskolen	15
Ulike opplæringsbehov.....	17
Kunnskap om andrespråksinnlæring.....	19
Integreringstilskudd.....	26
Nyttige lenker:	27
Referanser:	28

Bakgrunn

Norge er et flerkulturelt samfunn, og språkkunnskaper og kulturforståelsen er viktig i en tid der verden stadig knyttes tettere sammen og der befolkningen er mer sammensatt enn noen gang,

Meløy har tatt imot flyktninger siden 1995 og vi har også en betydelig andel arbeidsinnvandrere.

Barna deres har rett til å gå i barnehagen og på skolen. Disse barna har ikke norsk som sitt morsmål/ 1.språk. Det er dem denne planen handler om.

Inkludering

Gjennom alle tider har det norske samfunnet blitt påvirket av ulike strømninger og kulturtradisjoner. Det språklige og kulturelle mangfoldet utgjør en ressurs for hele samfunnet, og det å ha en flerkulturell kompetanse vil være stadig viktigere i framtiden. Også majoritetsspråklige vil profitere på å være i flerkulturelle omgivelser ved at de får verdifull kompetanse i form av forståelse og respekt for mangfold, ulikheter og metaspråklig bevissthet.

Elever og lærere i meløyskolen representerer et mangfold av tradisjoner, vaner, tenkemåter, læringsmåter, dialekter, språk, religion, trosoppfatninger og erfaringer. Dette mangfoldet er utgangspunktet for læring i skolen. Lærerens forståelse av mangfold, og lærerens arbeid med mangfold, innebærer at lærere verdsetter de forskjellige erfaringene, tenkemåtene, språkene, mulighetene, kulturene som alle elevene representerer.

Skolen og skolefritidsordningen fungerer som en møteplass mellom mennesker med ulik språklig, religiøs og kulturell bakgrunn. For mange familier med minoritetsbakgrunn er skolen den viktigste arena for integrering i det norske samfunnet. Å mestre det store elevmangfoldet ser ut til å være en av de store utfordringene for lærere i skolen i dag. (Haug, 2012). Et første skritt for å kunne arbeide bevisst og konstruktivt

med mangfold er innsikt i mangfoldet av elever og foreldres ulikheter og forståelse for at dette representerer unike kilder til å støtte læring for alle. (Munthe, 2011)

Flere minoritetsspråklige elever fullfører ikke videregående opplæring

Skolens viktigste oppdrag er å gi elevene kunnskaper, ferdigheter og holdninger slik at de kan mestre livene sine og delta i arbeid og fellesskap i samfunnet (opplæringsloven §1-1). Det er godt dokumentert at elever med minoritetsbakgrunn har større risiko for å ikke fullføre skolen (Nordahl m.fl, 2018; Oppheim, 2013). Det er et viktig samfunnsansvar at skolen sørger for at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler sin språklige identitet, og at de bruker språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre.

Tall fra SSB viser at 21,9% av innvandrere har sluttet underveis i den videregående opplæringen, i årene 2013-2019. For den øvrige befolkningen er tallet 9,4 %.

Ledelse og organisering i skolen

Det er godt dokumentert at skoleledere kan påvirke elevenes prestasjoner. Jo, mer ledere fokuserer sitt arbeid og sin læring på kjernevirksomheten, som handler om undervisning og læring, jo større påvirkning ser de til å ha på elevenes læringsresultater.

God ledelse er avgjørende for at minoritetsspråklige elever raskest mulig skal lære seg det norske språket. Skoleledere spiller en viktig rolle i å skape gode flerkulturelle og inkluderende skoler, både gjennom uttalte og etterleve verdier og holdninger, men også skape gode systemer og rutiner.

Skolens ledelse må sørge for at skolen har rutiner for kartlegging, enkeltvedtak, organisering, oppfølging av elevenes språkprogresjon, dialog med foresatte, og samarbeid om elevenes språkopplæring. I opplæringen av elever med svake norskfaglige ferdigheter er det vanligvis mange lærere involvert. I tillegg til kontaktlærer og faglærere er det ofte lærere med ansvar for særskilt norskopplæring og eventuelt tospråklig fagopplæring.

Skolens ledelse skal også bidra aktivt til at lærere utvikler og forbedrer sin praksis. Elevsentrert ledelse sørger for velordnet og trygt læringsmiljø for

personalet og elever. Robinson (2008) har identifisert fem sentrale ledelsesdimensjoner som har effekt på elevens læring:

Etablere mål og forventninger: Det er viktig å ha høye ambisjoner på elevenes vegne. Skolen må forvente at også elever med svake norsk-språklige ferdigheter har god læringsprogresjon i sin læring.

Strategisk bruk av ressurser: Det er viktig at ledelsen, gjennom organisering av opplæringen, bruk av lærere og kompetanse og timeplanlegging, bruker midlene til særskilt norskopplæring strategisk og målrettet. De skal også evaluere og revurdere mønstre i ressursbruk slik at den gjenspeiler skolens prioriterte mål.

Å forsikre seg om kvaliteten på undervisningen: Skolens ledere skal være til stede, og involverte i diskusjoner om undervisning og systematisk oppfølging av elevers framgang. Ledelsen må sikre felles rutiner og praksis i særskilt språkopplæring. Det handler om å maksimere den tiden elevene bruker på å være engasjerte i og å lykkes med språkopplæringen, men også om å bruke data som grunnlag for beslutninger. Ledelsen må sørge for nyttig tilbakemeldinger til lærerne og å bruke data om elevenes fremgang for å kunne videreutvikle undervisningen.

Å lede lærernes læring og utvikling: Den mest effektive måten skoleledere kan gjøre en forskjell for elevenes læring på, er ved å fremme og delta i den profesjonelle læringen og utviklingen til lærerne sine.

Andrespråkopplæring forutsetter større grad av samarbeid enn øvrig opplæring. Arbeidet med å undervise alle elever slik at de lykkes, er en kollektiv innsats. Effektiv ledelse av profesjonell læring som grunnlag for beslutninger om hva som trengs for å videreutvikle tilbudet.

Sikre et velordnet og trygt læringsmiljø: Elevenes trivsel påvirker elevenes læring og motivasjon. Det kreves mye av elever som har svake norskspråklige ferdigheter når de skal orientere seg og lære i et norskspråklig miljø. Det er viktig med forutsigbarhet og faste rutiner for disse elevene. Ledelsen har ansvar for at elevene opplever skolen som et trygt og godt sted å være, og for å ivareta et godt skole- hjem – samarbeid.

Skolens ledelse vil utgjøre en stor forskjell gjennom å styrke lærerne slik at de lykkes som klasseledere, og gjennom ledelsesstrategier bygge en kultur for læring og utvikling. Omfanget av særskilt språkopplæring varierer fra elev til elev, men felles for alle er at kvaliteten på undervisningen har avgjørende betydning for den enkelte elevs læring.

Det er innenfor den vanlige undervisningen at elevene får hovedtyngden av opplæringen sin. Særskilt språkopplæring må derfor springe ut av denne opplæringen. Elevenes utbytte av den særskilte opplæringen er avhengig av en god sammenheng mellom de ulike tiltakene. Ledelsen må derfor legge til rette for nødvendig samarbeid på de ulike nivåene som berører elevens læring. For å få en helhetlig og god språkopplæring må

det legges til rette for et strukturert samarbeid mellom faglærere i klassen/kontaktlærere, særskilt norsk-lærer og tospråklig lærer. Dette samarbeidet er tidkrevende, og må følges opp av ledelsen.

Når det skal jobbes med nye emner/tema må det være samarbeidsmøte i forkant, slik at både tospråklig lærer og særskilt norsk-lærer kan jobbe med ord og begreper som skal brukes i klassen etterpå. Da øker elevens forutsetning for å forstå og å få utbytte av undervisningen i klassen. Eleven føler kanskje mestring, som igjen øker motivasjonen.

Hvem er minoritetsspråklige elever?

Det er vanlig å bruke begrepet «minoritetsspråklige» om en person som tilhører en språklig minoritet i samfunnet, sett i forhold til de som snakker majoritetsspråket. Minoritetsspråklige elever kan defineres som elever med et annet morsmål enn norsk og samisk.

Minoritetsspråklige elever representerer et mangfold av ulike språk og kulturer, og har ulike språkferdigheter på norsk og morsmålet sitt. Vi omtaler ofte elevene som flerspråklige fordi dette vektlegger kompetansen elevene har til å praktisere flere språk i dagliglivet, uavhengig av hvilket språknivå de har på de ulike språkene.

Ordliste:

Morsmål	Morsmålet er det språket som snakkes i barnets hjem, enten av begge foreldrene eller av den ene foreldre, i kommunikasjon med barnet. Et barn kan derfor ha to morsmål.
Førstespråk	Førstespråk er elevenes muntlige, eventuelt også skriftlige, hovedspråk. Førstespråket er som oftest synonymt med morsmål.
Andrespråk	Andrespråk er språk som elevene ikke har som førstespråk, men som han eller hun lærer i et miljø der det er allmenn bruk som dagligspråk.
Fremmedspråk	Fremmedspråk er et språk som ikke er personens førstespråk, og som eleven lærer utenfor miljøer hvor det er i allmenn bruk som dagligspråk. Eksempler på vanlige fremmedspråk er: engelsk, tysk og spansk.
Flerspråklig elev	En elev som snakker flere enn to språk
Minoritetsspråklig elev	En elev som har et annet morsmål enn norsk og samisk
Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter (NOR07-02)	En nivådelt læreplan med tre nivå, med egne kompetansemål, for elever som trenger en innføring i norsk språk.
Læreplan i norsk (NOR01-06)	Læreplanen i norskfaget, med like kompetansemål for alle. Elevene går over til denne når de når de er kommet opp på nivå tre.

Særskilt språkopplæring for språklige minoriteter	Elever i grunnskolen med et annet morsmål enn norsk og samisk har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Om nødvendig har slike elever også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler.
Særskilt norskopplæring	Særskilt norskopplæring er forsterket opplæring i norsk. Opplæringen kan gis enten etter læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter, eller i form av særskilt tilpasning innenfor den ordinære planen.
Tospråklig fagopplæring	Tospråklig fagopplæring innebærer at eleven får opplæring på sitt morsmål og norsk i ett eller flere fag.

Rettigheter og verdigrunnlag

FNs barnekonvensjon gir barn grunnleggende menneskerettigheter.

Barnekonvensjonen har fire sentrale prinsipper som skal være førende for arbeid med barn:

Barns rett til vern mot diskriminering (artikkel 2)

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn (artikkel 3)

Retten til liv og plikten til å sikre utvikling (artikkel 6)

Barns rett til å bli hørt (artikkel 12)

I arbeidet med opplæring av minoritetsspråklige barn er annerkjennelse av barn og unges opplevelse og medvirkning et grunnleggende prinsipp.

Barn skal bli tatt på alvor av de profesjonelle voksne de møter i opplæringsløpet.

Formålsparagrafen i opplæringsloven (§ 1-1) angir verdigrunnlaget for skolen. Formålet med opplæringen er blant annet at elevene skal utvikle «kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet». Et grunnleggende utgangspunkt for all virksomhet i skolen, er at elevene skal få realisere sitt potensial, til det beste for seg selv og andre.

Føringer i opplæringsloven

Opplæringsloven angir en rekke rettigheter til elever i skolen. De viktigste rettighetene for minoritetsspråklige elever knytter seg til rett og plikt til opplæring, tilpasset opplæring og rett til særskilt språkopplæring.

Rett og plikt til grunnskoleopplæring

I Norge har alle barn og unge plikt til grunnskoleopplæring, og rett til en offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med opplæringsloven og tilhørende forskrifter (§1 – 2). Retten til grunnskoleopplæring gjelder når det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn tre måneder. Retten skal oppfylles så raskt som mulig, og senest innen en måned. Plikten til grunnskoleopplæring begynner når oppholdet har vart i tre måneder. Retten og plikten til opplæring varer til eleven har fullført det tiende skoleåret.

Særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter (§2 – 8)

§ 2 – 8 angir rettigheten til særskilt språkopplæring.

«Elever i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkelig dugleik i norsk til å følge den vanlege opplæringa i skolen. Den særskilte språkopplæringen er primært knyttet til norskopplæring, men om nødvendig har slike elevar

også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar».

Særskilt språkopplæring skal være en overgangsordning for elever som ikke har tilstrekkelig ferdigheter i norsk til å følge den vanlige opplæringen. Når eleven har tilstrekkelig ferdigheter i norsk, faller retten til særskilt språkopplæring bort.

Lovteksten angir at det er særskilt norskopplæring som skal være hovedtilnærming i opplæringen, men eleven har også rett til tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring dersom de har behov for det.

For å finne ut om elever har rett til særskilt språkopplæring, må skolen kartlegge elevenes språkferdigheter i norsk. Se retningslinjer for kartlegging.

Særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever

Skoleeier kan velge å organisere særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler. Målet med innføringstilbud er at elevene så raskt som mulig skal lære seg tilstrekkelig norsk til å følge den ordinære opplæringen i norsk skole og nå kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Innføringstilbud er med andre ord et overgangstilbud og skal maksimalt vare i to år. Når eleven er overført fra innføringstilbud til ordinær klasse, kan eleven fortsatt ha behov for og rett til særskilt språkopplæring.

Tilpasset opplæring

§ 1-3 Tilpassa opplæring

«Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten og lære kandidat.»

Tilpasset opplæring gjelder for alle elever. Å tilpasse opplæringen betyr å tilrettelegge med varierte vurderingsformer, læringsressurser, læringsarenaer og læringsaktiviteter slik at alle får best mulig utbytte av opplæringen.

Tilpasset opplæring for minoritetsspråklige er å skape et inkluderende fellesskap, der alles erfaringer og kunnskaper blir verdsatt og tatt i bruk.

Læreplaner og kompetansemål

Elever har rett til særskilt språkopplæring etter «Læreplanen i grunnleggjande norsk for språklige minoriteter» eller i form av særskilt tilpassing innenfor den ordinære læreplanen i norsk. Den som er nevnt sist, er en overgangsplan for elever som har rett til særskilt språkopplæring, og kan brukes frem til eleven har tilstrekkelig kompetanse til å følge den ordinære læreplanen i norsk. Når eleven går i en ordinær klasse, undervises de som regel i læreplanen i norsk.

Elevene som får særskilt språkopplæring skal ha de samme fagene, timeantallet og arbeide mot de samme kompetansemålene som alle andre elever. Det er kun i læreplanen for grunnleggende norsk det er avvikende kompetansemål.

Rett til spesialundervisning

§ 5-1 Rett til spesialundervisning

«Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning.»

Minoritetsspråklige elever kan også ha spesialpedagogiske behov. Da kan de også ha rett til spesialundervisning etter § 5-1 i opplæringsloven.

Dersom skolen vurderer at eleven ikke har tilstrekkelig utbytte av særskilt språkopplæring følges vanlig saksgang for henvisning til PP-tjenesten.

Rutiner for særskilt språkopplæring i Meløyskolen

Kartlegging

Alle minoritetsspråklige skal kartlegges for å avdekke om de har krav på særskilt språkopplæring eller om de skal følge ordinær undervisning. Det skal fattes et enkeltvedtak etter kartleggingen.

Det er elevenes helhetlige behov for særskilt språkopplæring som skal kartlegges, altså både behov for særskilt norskopplæring og for tospråklig fagopplæring.

Det finnes flere kartleggingsverktøy for å kartlegge språkkompetanse. I Meløyskolen **skal** alle skoler bruke Udir`s kartleggingsverktøy i «Grunnleggende norsk» løpende i opplæringen, for å kunne tilpasse opplæringen til elevene.

Trondheimsmateriellet kan brukes for å kartlegge elevers språkferdigheter i norsk i tillegg til Udir`s materiell. Udir har også laget en språkguide som kan brukes for å kartlegge skolestarternes språkutvikling på morsmålet, sammen med foreldrene. Resultatene fra kartleggingene må alltid sees i sammenheng med den kunnskap lærerne har om elevenes ferdigheter fra det daglige arbeidet i skolen. Det er den samlede vurderingen av barnets kompetanse som danner grunnlaget for den videre opplæringen.

Alle elever på 1. – 3. trinn skal i tillegg kartlegges med Udir`s årlige kartleggingsprøver i lesing. Elever på 5. og 8. trinn skal gjennomføre nasjonale prøver, med mindre de har oppfylt rett til fritak. Disse prøvene vil også kunne si noe om elevenes evne til å forstå og bruke norsk språk.

Elevene kan også kartlegges med andre verktøy, f.eks FLORO, TOSP og Språk 6 – 16.

Enkeltvedtak

På bakgrunn av denne kartleggingen, skal det fattes enkeltvedtak for hvert skoleår. Enkeltvedtaket skal fattes så nært opp til opplæringens oppstart som mulig. Når eleven har fått tilstrekkelig ferdigheter i norsk, skal eleven følge ordinær undervisning.

Hvis kartleggingen viser at eleven har tilstrekkelige norskferdigheter til å følge ordinær opplæring, skal det fattes enkeltvedtak om at eleven ikke har rett til særskilt språkopplæring. Dersom kartleggingen konkluderer med at eleven har rett til særskilt språkopplæring, skal det fattes et enkeltvedtak om hva som vil tilbys. Det skal også fattes et enkeltvedtak når den særskilte språkopplæringen opphører.

Rutiner for nyankomne elever i Meløyskolen

Kommuner og fylkeskommuner kan tilby et innføringstilbud til nyankomne elever, jf. opplæringsloven §§ 2–8 femte ledd og 3–12 femte ledd. Bestemmelsene innebærer en begrenset rett for skoleeiere til å gjøre unntak fra opplæringsloven § 8–2 om at elevene til vanlig ikke skal organiseres etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet, fra opplæringsloven § 8–1 om retten til å gå på nærskolen, og fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

Ut fra dette må hver rektor gjøre en individuell vurdering for hvilket omfang og form opplæringstilbudet skal få. En kombinasjon av delvis integrert tilbud og innføringsklasse er ofte hensiktsmessig i små kommuner med spredt bosetting av nyankomne familier, og gir gode muligheter for å snakke norsk med elever på samme årstrinn.

Se Eksempelsamling og veileder; Innføringstilbud til nyankomne minoritetsspråklige elever fra Udir.

Særskilt språkopplæring i delvis integrert tilbud krever bevissthet og relevant kompetanse i å tilrettelegge for en inkluderende og tilpasset opplæring for nyankomne elever i ordinære klasser i hele lærerkollegiet.

Det må være et tett samarbeid mellom lærere i ordinære klasser og lærere i innføringstilbud om koordinering og tilrettelegging av fag- og timeplaner, slik at tilbudene utfyller hverandre.

	Aktivitet:
1	Elev ankommer Meløy.
2	Familien tar kontakt med nærskolen. (Rådgiver fra samfunn og inkludering sender meldebrev om nyankommet flytning/ familiegjenforent til nærskolen). Oversikt over nærskoler finnes på Meløy kommunes hjemmeside. Ledelsen informerer om ny elev. Registrering i Visma, trinn og klasse. Elever på 1. trinn begynner direkte.
3	Oppstartsmøte på skolen med foresatte, elev, skoleledelsen, PPT og eventuelt programrådgiver fra samfunn og inkludering.
4	Nærskolen kartlegger barnets språkferdigheter i forhold til særskilt språkopplæring. Opplæringen med særskilt norskopplæring og eventuelt tospråklig fagstøtte iverksettes. Eleven skal kartlegges løpende i skoleåret, og det skal fattes nytt enkeltvedtak om særskilt språkopplæring og undertegnes samtykkeskjema ved oppstart av hvert skoleår.
5	Opphør av særskilt språkopplæring. Eleven følger ordinær undervisning. Det skal skrives et enkeltvedtak når denne retten opphører.

Ulike opplæringsbehov

Elevgruppe	Grunnleggende behov i språkopplæringen
Elever med kort botid i Norge og med sammenlignbar skolebakgrunn fra hjemlandet. Elevene har aldersadekvat skolebakgrunn fra hjemlandet. De har en skolegang fra et skolesystem som ligner det norske skolesystemet. Deres grunnleggende kunnskaper og begrepsutvikling er aldersadekvat. Leserelaterte ferdigheter på morsmålet er tilstrekkelig.	• Å lære ord og begreper på norsk • Å lære norske uttrykksformer, språkstrukturer og sosiale kommunikasjonsferdigheter. • Fortsatt skolefaglig læringsmuligheter på aldersadekvat nivå. • Å delta i norskspråklige og bli kjent med Norge og det norske samfunnet • Et samordnet pedagogisk tiltak for å styrke sine grunnleggende ferdigheter.
Elever med kort botid i Norge og med ulik skolebakgrunn fra hjemlandet. Elevene har aldersadekvat skolegang fra hjemlandet, men skoletradisjonen er svært forskjellig fra det norske skolesystemet. Deres grunnleggende kunnskaper, begrepsutvikling og leserelaterte ferdigheter på morsmålet kan være svake.	• Å lære ord og begreper på norsk • Å lære norske uttrykksformer, språkkultur og sosiale kommunikasjonsferdigheter • Å orientere seg om/delta i norskspråklige aktiviteter • Å fortsatt utvikle seg kunnskapsmessig og bli kjent med Norge og det norske samfunnet. • Å styrke leserelaterte ferdigheter, eventuelt lære det norske alfabetet.

	• Et samordnet pedagogisk tiltak for å styrke sine grunnleggende ferdigheter.
Elever med kort botid i Norge og manglende skolebakgrunn fra hjemlandet Elevene har manglende skolegang, og / eller kommer fra et skolesystem som ligner det norske skolesystemet. De har ikke fått mulighet til å utvikle grunnleggende kunnskaper og aldersadekvat begrepsutvikling. Leserelaterte ferdigheter på morsmålet er svake.	• Å lære ord og begreper på norsk • Å lære norske uttrykksformer, språkkultur og sosiale kommunikasjonsferdigheter • Å orientere seg om/delta i norskspråklige aktiviteter • Å fortsatt utvikle seg kunnskapsmessig og bli kjent med Norge og det norske samfunnet. • Å lære grunnleggende ferdigheter i lesing, eventuelt lære det norske alfabetet • Et samordnet pedagogisk tiltak for å styrke sine grunnleggende ferdigheter • Hjelp til å orientere seg og lære om norsk skolekultur.
Elever som er født og/eller oppvokst i Norge, men som har svake norsk språklige ferdigheter når de begynner på skolen. Det kan også være elever som etter noen år i norsk skole fortsatt trenger hjelp til å få aldersadekvat læringsutbytte og utvikling av språklige ferdigheter.	• Å styrke ordforråd og begrepsapparat på norsk • Å lære norske uttrykksformer og sosiale kommunikasjonsferdigheter • Å utvikle seg kunnskapsmessig • Å styrke sine leserelaterte ferdigheter.

Kunnskap om andrespråksinnlæring

Hverdagsspråk og kunnskapsspråk

I andrespråks - innlæring snakkes det ofte om et hverdagsspråk og et kunnskapsspråk. Det er Jim Cummins (2017) som har definert disse begrepene. Hverdagsspråk er det språket som vi bruker i hverdagssituasjoner, kunnskapsspråket er det fagrelaterte språket, altså språket man bruker i de ulike fagene på skolen. Cummins hevder at dersom man har gode morsmålsferdigheter trenger man 1-2 år for å lære seg hverdagsspråket, og 5-7 år for å lære seg kunnskapsspråket tilfredsstillende. Men det forutsetter at lærerne har kunnskaper om dette, og hvordan man kan ha fokus på å lære seg kunnskapsspråket. Cummins har også definert et tredje begrep i andrespråksutviklingen. Det kaller han

separat språkferdighet. Med det mener han at andrespråksinnlærere kan lære seg selve avkodingen for å lese, trekke sammen bokstaver til ord, uten at de kan innholdet i ordene. Han mener at dersom man ikke har fokus på kunnskapsspråket vil man komme i denne kategorien, og man vil ha lite utbytte av det man leser, for man skjønner ikke sammenhengene.

Vi ser at Pauline Gibbons beskriver denne problemstillinga. Hun sier at det er viktig at vi bruker språket i konkrete sammenhenger. Med det mener hun at vi lærer ordene i kontekstene de hører sammen med. De minoritetsspråklige elevene har mye å ta igjen på de majoritetsspråklige elevene, som også utvikler språkferdighetene sine. Den kognitive utviklingen skal ikke settes på pause mens man lærer seg språket. Det er derfor viktig at alle faglærerne på skolen tar ansvar for den språklige utviklingen til andrespråkelevne (Gibbons, 2014).

Gode relasjoner

Alle barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape trygghet, trivsel og læring. Tilsvarende kan følelser som er på avveie hemme læring. Med gode, proaktive strategier kan alle voksne på skolen bidra til at elevene bygger en god selvfølelse og får motivasjon for læring. De voksne kan hjelpe elevene med å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de kan være en trygg havn som utgangspunkt for utforskning. For en del minoritetsspråklige elever blir relasjonsbyggingen til lærerne enda viktigere enn for majoritetsspråklige. Ofte er kulturforskjellene mellom skole og hjem store, noe som kan gjøre dem usikre på sin rolle. Dette gjør at de trenger sterke relasjoner til de voksne på skolen (Cummins, 2017).

Mangfold som ressurs

Dersom en skal lykkes med å få til flerkulturelt klasserom, må alle på skolen betrakte minoritetsspråklige elever og foreldre som en ressurs, og mangfold som en normaltilstand. Foreldrene, samfunnets og skolens holdninger påvirker minoritetsspråklige elevers forventninger til mestring og holdninger til egne ferdigheter. Barn med minoritetsbakgrunn har behov for voksne rundt seg som har forståelse for ulike utfordringer ved minoritets – situasjonen, som tap av opprinnelig identitet, manglende kompetansen om norsk barne- og ungdomskultur, kulturkonflikter mellom hjem og skole og språkutfordringer. Da kan elevene oppleve at fellesskapet har behov for den spesielle kompetansen de bringer med seg til skolen.

En flerkulturell skole fordrer at lærerne er i stand til å benytte mangfoldet i klassen til fordel for alle elever, også de etniske norske (Skostrøm, 2011). Det er viktig at skolen arbeider aktivt for likeverd, at mangfoldet synliggjøres i hverdagen og at læringssituasjonene åpner for mer internasjonale og mangfoldige perspektiv hos alle barn og unge.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet et idehefte til hvordan språklig og kulturelt mangfold kan brukes som ressurs i opplæring

Lærende tankesett

Elevers tankesett danner grunnlaget for motivasjon og forventninger om mestringer. Dweck (1999) har presentert to grunnleggende tankesett: enten et fast (fixed), eller et lærende (growth) tankesett. Disse tankesettene former elevers tanker, følelser og atferd på hver sine måter. Et fast tankesett har et deterministisk utgangspunkt, der elevene tenker at prestasjoner er en følge av uforanderlige forhold, f.eks. statiske egenskaper i dem selv. Et lærende, eller vekstorientert, tankesett innebærer at eleven tenker at prestasjonene deres og potensialet for læring kan utvikles gjennom innsats, gode strategier og hardt arbeid. Dweck har funnet at elever med et lærende tankesett har større sjanse for å lykkes med skolearbeidet enn elever med et fast tankesett.

Et lærende tankesett skaper lyst og glede over å lære og en følelse av å stadig voksne og mestre mer. Å gjøre en feil oppleves ikke som noe nederlag, men heller som en mulighet til å lære noe nytt. Eleven bygger sin egen selvtillit og mestringsforventning ved å motivere seg selv til innsats og ved å lære verdsettende utfordringer og hardt arbeid.

Mange minoritetsspråklige elever kommer fra kulturer der en deterministisk holdning og tankemønster fortsatt er normen i deres opprinnelsesland. I noen land avgjør familiestatus, økonomi og

kastesystemer hvilket liv som barna trolig vil «arve». Risikoen for å utvikle et fast tankesett kan være høyere for noen minoritetsspråklige elever enn andre.

Et lærende tankesett kan læres og utvikles. Alle kan endre tankemønster og oppfatning om egen læring. Noe av det viktigste lærere kan gjøre for å fremme elevers læring er derfor å hjelpe dem til å forstå prinsippet bak et lærende tankesett og trene på å utvikle det sammen med dem. Dette gjør lærerne blant annet ved å være gode rollemodeller, og å rose og anerkjenne innsats og utholdenhet i stedet for å applaudere evner og intelligens. Med støtte fra lærer eller andre voksne i skolen, kan minoritetsspråklige elever øke sitt mestringsnivå, uavhengig av eventuelle svake ressurser i hjemmet, en vanskelig oppvekst, vanskelige opplevelser knyttet til migrasjonen, eller traumatiske erfaringer.

Krav og forventninger

Det er godt dokumentert at voksnes forventninger til barn kan påvirke deres motivasjon og prestasjoner (Rosenthal 1968; 1994). Det er også dokumentert i norske undersøkelser at lærere ser ut til å ha lavere forventninger til minoritetsspråklige elevers evnenivå som lavere enn majoritetselevne, særlig med ikke vestlig bakgrunn. (Nordahl og Overland, 1998 i Pihl, 2002; Kolberg, 2015)

I følge Yaeger og Dweck (2012) er utholdenhet en viktig faktor for å lykkes i skolen. Elever som jevnlig møter motstand de kan klare å komme over, vil over tid utvikle en forsterket utholdenhet, eller resiliens, som videre kan styrke deres ferdigheter og kvaliteter. Motstandsdyktige og utholdende elever har høyere selvtillit, flere løsningsstrategier og er mer tålmodige og robuste enn andre elever.

Alle elever skal motta en opplæring av høy kvalitet og få de samme forutsetningene for å lykkes og for å få et godt liv, uavhengig av elevenes forutsetninger og bakgrunn. Da er det svært viktig at lærere stiller tydelig krav og forventninger har de samme forventningene til minoritetsspråklige elever som til andre elever

Inkludering

Særskilt språkopplæring og innføringstilbud kan være viktige tilbud for elever med minoritetsspråklige bakgrunn, men tilbudene kan også utgjøre en inkluderingsutfordring dersom de ikke gjennomføres på riktig måte (Nordahl mfl. 2018). Dersom elevene opplever at de ikke blir inkludert i skolen, er det store sannsynlighet for at de ikke opplever et godt læringsmiljø. For elever som har lett for å falle gjennom er et godt læringsmiljø spesielt nødvendig og viktig (Opheim, 2013). Arenaen for opplæring skal fungere inkluderende for alle elever, og det tilrettelagte tilbudet skal være en forsterkning av opplæringen som blir gitt i fellesskapet, ikke en erstatning for det.

Førstespråk og andrespråk

Alle elevens språkerfaringer bidrar til å styrke språkutviklingen av det nye språket. Cummins (2000) har lansert «Dual-isfjell-teorien». Teorien tar utgangspunkt i at det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom førstespråk og andrespråkets utvikling. Begge språkene har et felles, underliggende fundament, som de språklige erfaringene bygger på. Fundamentet danner grunnlaget for den videre språkutviklingen. Det er derfor svært viktig at elevene har et godt utviklet førstespråk, som kan støtte utviklingen av andrespråket. For eksempel vil det være lettere å

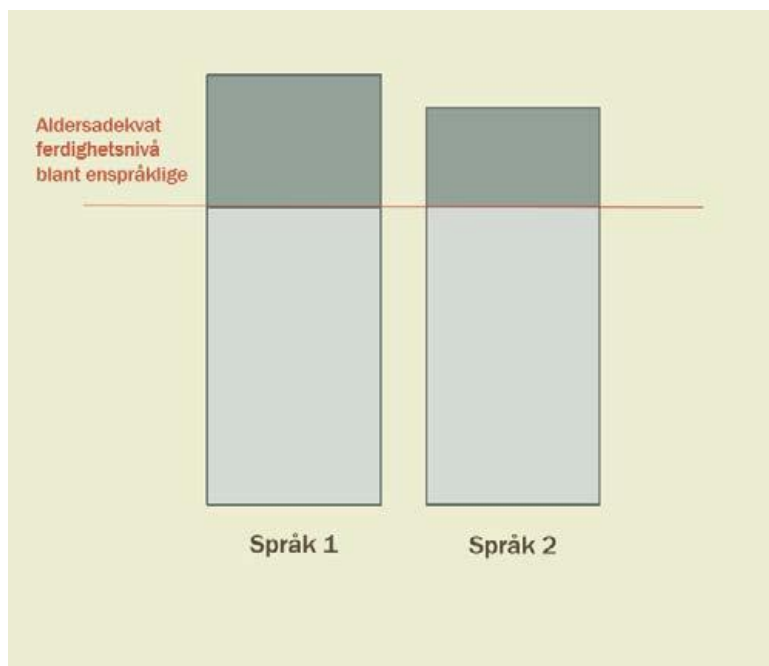
lære ordet «skorstein» hvis eleven kan dette på morsmålet (felles underliggende fundament), enn dersom barnet skal lære et begrep som er ukjent på begge barnets språk (f.eks. fotosyntese, renter, demokrati).

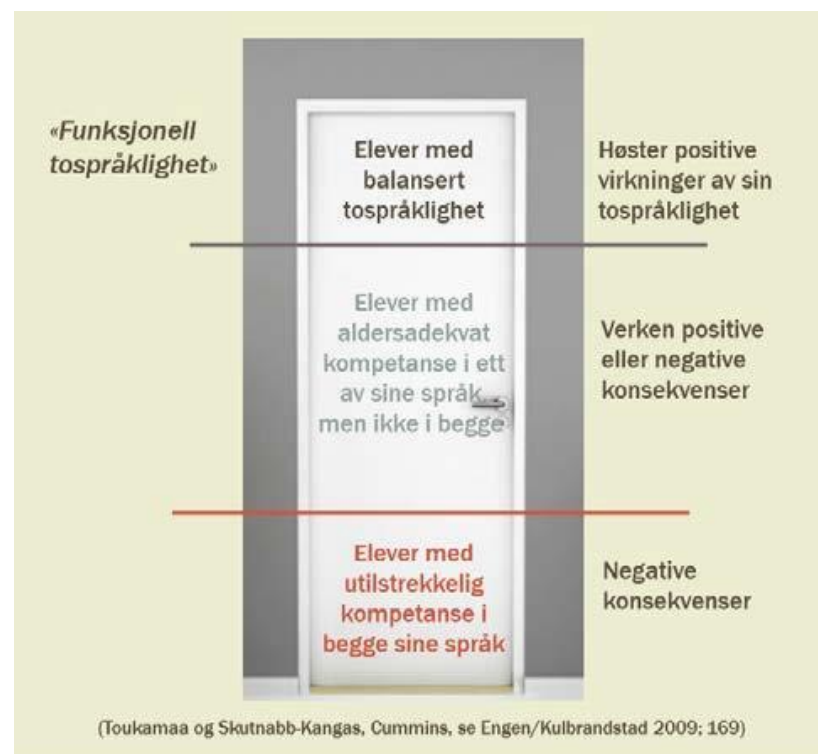
Innlæring av begreper som er ukjent på begge barnets språk er mer krevende og forutsetter mer omfattende pedagogisk innsats enn dersom barnet er kjent med begrepsinnholdet, men bare kan ordet på ett av språkene.

Toterskelteorien

Ifølge Lambert (1975) og Cummins (1984) må tospråklige elever nå et visst nivå på begge språk for å utvikle seg videre kognitivt. Da har de en balansert tospråklighet.

Dersom et av språkene, eller begge, forblir dårlig utviklet (ikke kommer seg over terskelen) vil det være negativt for barnets kognitive utvikling. Dette kan illustreres med denne modellen:

Dersom barnets ferdigheter på morsmålet, og utviklingen av andrespråket bygger på førstespråket, får barnet en god tospråklig utvikling. Barnet lærer da et nytt språk uten at det går på bekostning av morsmålet (terskel 1).

Går andrespråks-innlæringen på bekostning av første-språket, vil barnets førstespråk slutte å utvikle seg, eller svakkes til laveste nivå. Barnet får da en negativ og mangelfull språkutvikling. For at barna skal utvikle seg godt

kognitivt og akademisk, bør barna ha nådd terskel 1 på begge språk. Da vil tospråkligheten gi kognitive fordeler, og barnet kan komme til terskel 2.

Mens de spontane begrepene gjerne utvikles i en konkret sammenheng og er basert på barnets egne sosiale og praktiske erfaringer i miljøet, er utviklingen av akademiske begreper nært knyttet til undervisning. Elever med aksentfri norsk uttale som fungerer sosialt godt i samspill med jevnaldrene, vil ofte bli vurdert til å inneha høyere begrepskompetanse enn hva de faktisk har. Ofte kan gode «hverdagspråks- ferdigheter» dekke over at barn ikke har nådd et aldersadekvat nivå innen akademiske ferdigheter og vokabular. Tilsvarende til nyankomne elever med sterk aksent og svake kommunikative ferdigheter

Integreringstilskudd

- Denne ordningen består av integreringstilskudd, eldretilskudd og barnehagetilskudd.
- Alle kommuner som bosetter personer som får opphold som overføringsflyktninger eller på bakgrunn av asyl, og familiegjenforente med disse.
- Formålet med tilskuddet er at kommunene skal gjennomføre et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, slik at flyktningene kan forsørge seg selv og ta del i samfunnet.
- Tilskuddet skal i hovedsak dekke de gjennomsnittlige utgiftene kommunen har til arbeidet i bosettingsåret og de fire neste årene.
- Kommunene får tilskudd for **hver** person de bosetter. Enhetene må søke om tilskuddet det første året personen bor i Norge. Deretter blir tilskuddet utbetalt automatisk, vanligvis i fem år.

Tilskudd for bosetting av personer med nedsatt funksjonsevne eller atferdsvansker

- Kommunene kan få tilskudd hvis de bosetter personer med nedsatt fysisk og/eller psykisk funksjonsevne, voldelig atferd, rusproblemer eller alvorlige atferdsproblemer.
- Tilskuddet skal dekke de **ekstraordinære utgifter** som følge av personens hjelpebehov, **og som ikke er dekket av andre offentlige instanser eller tilskudd.**
- Tilskuddet er **øremerket og følger den enkelte personen.**
- Tilskuddsordningen er todelt. **Tilskudd 1** er et **engangstilskudd**, som kan gjelde første eller annet år etter at flyktningen blir bosatt. **Tilskudd 2** er et **større tilskudd** som kan **utbetales årlig i inntil fem år etter bosetting.**
- Det er bare kommunen som kan søke. Søknaden må være komplett før dere sender den, og dere må sende én søknad per person.
- Frist for førstegangs søknad er 13 måneder etter første bosettingsdato, uavhengig av om det søkes tilskudd 1 eller 2.
- Du kan lese mer om tilskudd på Integrerings- og mangfolds direktoratets sider: www.imdi.no/tilskudd/

Nyttige lenker:

- <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/>
- <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/regleverk-som-gjelder-spesielt-for-minoritetsspraklige/sarskilt-sprakopplaring/kartlegg-elevens-norskferdigheter/>
- <https://www.imdi.no/>
- <https://nafo.oslomet.no/>
- <https://www.trondheim.kommune.no/kartleggingsprover/>
- <https://nafo.oslomet.no/wp-content/uploads/2013/06/NAFO-Id%C3%A9hefte.-Spr%C3%A5klig-og-kulturelt-mangfold-%E2%80%93-en-ressurs-i-oppl%C3%A6ringen.pdf>
- <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/minoritets-spraklige/veileder-innforingstilbud-nyankomne-minoritetsspraklige-2016.pdf>
- <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/minoritets-spraklige/eksempelsamling-nyankomne-minoritetsspraklige-2016.pdf>

Referanser:

- Cummins, Jim: *Flerspråklige elever, effektiv undervisning i en utmanende tid*. Stockholm. Natur og Kultur, 2017
- Gibbons, Pauline: *Styrk språket, styrk læringen*. Stockholm. Svenska opplagan. Hallgren & Fallgren, 2014
- Bærum kommune, skole, «Rutiner for minoritetsspråklige elever». November 2019
- Opplæringsloven
- Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020
- Utdanningsdirektoratet. Veileder. Innføringstilbud til nyankomne minoritetsspråklige elever